

УДК 349.232

DOI <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i91.3240>

Т. А. Масалова

ДО ПИТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСАДНИЧИХ ІДЕЙ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Постановка проблеми. Грошове забезпечення поліцейських, будучи юридичним фактом і соціально-правовим та економічним явищем, особливості вияву якого мають суттєвий вплив на формування розуміння України як соціальної та правової держави, а також на рівень національної безпеки держави, безумовно, не може знаходитися поза системою права. Саме тому цілком закономірне те, що грошове забезпечення підлягає правовому регулюванню, котре в Україні, як у правовій і демократичній державі, вибудовується на системі правових принципів, які унеможливають формування та дію правового режиму оплати праці поліцейських на засадничих ідеях, що не відповідають цивілізаційному розвитку сучасної правової держави.

Попри важливість принципів грошового забезпечення, слід зазначити, що дотепер це питання ще не було досліджено вітчизняними вченими-трудовамиками. Вказане пояснюється тим, що грошове забезпечення поліцейських в Україні взагалі ще не було предметом комплексного дослідження вчених у галузі трудового права. Разом із тим натепер юристами-трудовамиками приділялась увага питанню сутності та структури засадничих ідей, пов'язаних із оплатою праці, адже проблематика принципів права загалом, як констатує О.В. Грищук, «є визначальною у юридичній науці й практиці, оскільки належить до фундаментальних» [1, с. 16].

Метою статті є дослідження основних засадничих ідей (принципів) грошового забезпечення поліцейських. Оскільки визначення системи принципів грошового забезпечення поліцейських і розкриття їх змісту надасть змогу сформулювати більш повне уявлення про грошове забезпечення поліцейських.

Аналіз останніх досліджень. Деякі питання принципів оплати праці, принципів правового регулювання оплати праці, принципів організації оплати праці досліджувалися О. В. Валецькою, О. М. Ганечко, І. О. Грибан, О. А. Грішнвою, К. К. Довбиш, Г. Т. Завіновською, Л. В. Котовою, М. С. Райко, Я. В. Сімутіною, О. А. Соколовою, Фартушком, О. М. Ярошенко та іншими науковцями.

Виклад основного матеріалу. Так, О. М. Ганечко у процесі аналізу правового регулювання трудових відносин у сфері оплати праці зазначає, що відповідні засадничі ідеї «забезпечують дотримання прав та інтересів сторін трудових правовідносин, а також стабільність процесу оплати праці як одного з ключових процесів в економічній системі держави» [2, с. 2]. Своєю чергою К.К. Довбиш, розглядаючи принципи правового регулювання оплати праці, зауважує, що ці засадничі ідеї «у концентрованому вигляді відбивають закономірності й динаміку відносин щодо оплати праці, а за своїм змістом є імперативними та безумовними» [3, с. 10]. Отже, основне призначення цих принципів виявляється «в забезпеченні єдності й ста-

більності нормативно-правового впорядкування у відповідній сфері» [3, с. 10–11].

Беручи до уваги підходи, окреслені в теорії права стосовно комплексної сутності правових принципів [4, с. 56], доходимо думки, що принципи грошового забезпечення поліцейських: 1) спрямовують свій регулятивний вплив на захист, підтримку та просування сучасних соціальних цінностей у питанні проходження громадянами служби в органах Національної поліції України, зокрема в частині отриманні винагороди за виконувану роботу; 2) охоплюючи загальноправові, міжгалузеві та галузеві принципи, складаються з відповідних засадничих ідей відповідного інституту трудового права; 3) є надзвичайно стабільними (стійкими) й для них властивим є абстрактний характер (указане означає, що досліджувані засадничі ідеї повсякчас поширюються на всіх поліцейських); 4) небудучи безпосередньо закріплені у чинному законодавстві, визначають зміст, природу грошового забезпечення, а також окреслюють фундамент його правового регулювання й перспективи подальшого розвитку норм, що регулюють таке забезпечення (це пояснюється тим, що правові принципи служать тим правовим орієнтиром, виходячи з якого «формулюються галузеві норми, вносяться зміни та доповнення у чинні нормативно-правові акти, а в умовах кодифікації національного трудового законодавства визначається суть майбутніх правових норм» [5, с. 797]); 5) характеризуються вищістю щодо так званого «верховенства закону» у сфері служби в органах поліції, а саме у частині питання виплати поліцейським винагороди за їх роботу.

До принципів грошового забезпечення поліцейських вважаємо слід включити такі засадничі ідеї, а саме:

– принцип верховенства права. Виходячи з сутності цього принципу [6, с. 4], можемо дійти думки, що в контексті грошового забезпечення він виявляється принаймні у таких вимогах: а) грошове забезпечення повинно відповідати засадам права, а в тому разі, коли правовідносини з приводу грошового забезпечення не врегульовані на рівні законодавства, відповідні прогалини повинні заповнюватися правовими засадничими ідеями; б) будь-які норми законодавчого чи підзаконного характеру, що регулюють відносини з приводу грошового забезпечення й суперечать засадам права, повинні (після того, як ця суперечність буде виявлена в судовому порядку чи в рамках адміністративної правозастосовної діяльності) бути переглянуті таким чином, щоб відповідна нормативна суперечність була усунена;

– принцип справедливості та правової рівності. Беручи до уваги підходи вчених щодо розуміння, принципу справедливості [7, с. 7] та рівності [8, с. 46], доходимо думки, що в контексті питання, що нами розглядається, ці дві засадничі ідеї доцільно розглядати в рамках окремого принципу – справедливості і рівності у питаннях правового регулювання грошового забезпечення поліцейських, який вимагає такого: а) поліцейські в однаковій мірі заслуговують на гідне грошове забезпечення, що є їх правом, котре не може обмежуватися за ознаками статі, релігійної приналежності, національної ідентичності тощо; б) поліцейські, які мають однакові особисті характеристики (рівень професіоналізму, кваліфікації, посада, звання тощо), виконують службові обов'язки в однакових умовах мають право

на рівну винагороду (безпосереднім чином указане також стосується розміру окремих елементів грошового забезпечення);

– принцип законності. Сутність принципу законності [9, с. 40] дозволяють дійти думки про те, що розглядувана засаднича ідея вимагає, щоб: а) нормативно-правові акти в частині регулювання грошового забезпечення не суперечили Конституції України та іншим діючим законодавчим актам України; б) грошове забезпечення в кожному конкретному випадку здійснювалося за наявності для цього достатніх підстав і умов, урахувавши всі обставини, що впливають на розмір винагороди конкретного поліцейського;

– принцип єдності та диференціації правового регулювання грошового забезпечення поліцейських. Як відомо, «кожен має право заробляти на своє життя». Разом із тим, слід мати на увазі, вказане право людини, будучи загальним (поширеним на всіх працездатних громадян), «диференціюється залежно від певних об'єктивних обставин, зумовлених специфікою галузей виробництва, професійними, статевими, віковими особливостями працівників, місцезнаходженням підприємств тощо» [10, с. 227]. У цьому контексті К. К. Довбиш зазначає, що норми, які відповідають принципу єдності та диференціації оплати праці, як правило, поділяти на такі види: загальні норми, які поширюються на всіх працівників; спеціальні норми, які поширюються на окремі категорії працівників [11, с. 117]. Закономірним чином грошове забезпечення поліцейських повинно регулюватися як загальними, так і спеціальними нормами, що врегульовують окремі обставини фактичної дійсності, котрі впливають на здійснення такого забезпечення;

– принцип забезпечення захисту права поліцейського на грошове забезпечення. Як відомо, законодавець згідно з Конституцією України відносить трудові права працівників до основних прав людини і громадянина у державі й, в цілому, досить конкретно їх визначає. Не є виключенням також право працівника на заробітну плату, що є загальним виявом права поліцейського на грошове забезпечення, котре так само потребує захисту в разі, коли воно порушується. Водночас слід зауважити, що в загальному сенсі цей принцип (як засада забезпечення захисту права працівника на винагороду за працю) «може розглядатись по низхідній ланці», а саме: «як обов'язок держави по забезпеченню суб'єктам права на захист прав чи охоронюваних законом інтересів на оплату праці»; «як обов'язок роботодавця забезпечити таке право працівникам (забезпечити діяльність комісії по трудових спорах тощо)» [12, с. 75]. Зважаючи на викладене, слід зазначити, що забезпечення захисту права поліцейського на грошове забезпечення безпосереднім чином визначається комплексом різних державних гарантій захисту права військовослужбовця на грошове забезпечення, що має також характер превенції, охорони та відновлення відповідного права, що здійснюється державними органами (судом, органами професійної публічної служби);

– принцип гарантованості виплати гідного грошового забезпечення поліцейських. Оскільки, поліцейські є працівниками, які безсумнівно мають людську гідність, й належне ставлення до них безпосереднім чином позначається на рівні оплати їх роботи, держава повинна забезпечувати таких службовців достойною винагородою за виконуваними ними обов'язки. Водночас ученими констатується, що

«на сучасному етапі розвитку суспільства рівень заробітної плати є протиправно заниженим, оскільки відповідно до статей 43 і 48 Конституції України кожен має право заробляти на життя працею і кожен має право на достатній життєвий рівень для себе й своєї сім'ї» [13, с. 12]. Як зазначає Денис Монастирський «питання забезпечення поліцейських, на жаль, залишається недосконалим, і на сьогодні середня зарплата поліцейського становить приблизно 12 тис. грн. Я думаю, що середня зарплата хоча б у 15 тис. грн могла б бути тим стартом, з якого людина розпочне свою службу в поліції, особливо враховуючи ті виклики, які переживає галузь». За його словами, питання належного матеріального забезпечення і визначає недобір особового складу Нацполіції, який на сьогодні становить від 20 до 30% [14].

Крім того, досліджуваний нами принцип вимагає не лише того, щоби поліцейським нараховували та видавали гідну винагороду, але й також те, щоби грошове забезпечення гарантовано державою (і це правило повинно відбиватися на рівні законодавства): а) виплачувалось на регулярній основі (в поточному місяці за попередній чи щомісяця за поточний місяць); б) виплачувалось в очікуваному розмірі, що визначається за зрозумілою формулою; в) максимально можливо відповідало особистому трудовому внеску поліцейського у результат, що досягається службою в органах поліції; г) породжувало право на захист права на грошове забезпечення, що забезпечується державними органами;

– принцип впливу продуктивності роботи військовослужбовця та умов його служби на розмір грошового забезпечення. Цей принцип є логічним продовженням попереднього та окремим виявом принципу зв'язку між продуктивністю та розміром оплати праці, котрий в загальному сенсі означає, що «заробітна плата повинна дорівнювати вкладу працівника в результати праці» [15, с. 199]. Між тим, як зазначає К.К. Довбиш, праця вищої кваліфікації має оплачуватися вище в порівнянні з менш кваліфікованою працею за однакових витрат робочого часу. Праця у важких і шкідливих умовах також має оплачуватись у вищому розмірі, ніж праця у звичайних умовах, що своєю чергою має забезпечити матеріальну компенсацію додаткових витрат праці у важких і шкідливих умовах її застосування» [11, с. 117]. З огляду на це, виокремлений нами принцип вимагає, щоби безпосереднім чином в грошовому еквіваленті (відповідно до об'єктивної норми) позначались на розмірі винагороди за виконання службових обов'язків;

– принцип матеріальної заінтересованості поліцейських у грошовому забезпеченні. Цей принцип впливає з попередніх принципів й є особливим виявом принципу матеріальної заінтересованості працівника, що «забезпечує як особисту, так і колективну заінтересованість у результатах праці. Він стимулює боротьбу за підвищення продуктивності праці, економію засобів і коштів, сприяє підвищенню кваліфікації» [12, с. 228]. У цьому сенсі «більша кількість праці і більш кваліфікована, відповідальна, складна і важка праця повинні оплачуватись за підвищеними розцінками» [11, с. 119]. Тобто, можемо дійти висновку, що досліджуваний нами принцип вимагає, щоби розмір грошового забезпечення поліцейських у кожному конкретному випадку: а) не демотивував службовців належним чином виконувати службові обов'язки, а також був конкурентним на ринку праці для професіоналів, що потенційно можуть бути поліцейськими; б) мотивував поліцейських дотриму-

ватись службовою дисципліни, належним чином (добросовісно, наполегливо, ефективно) виконувати службові завдання, намагатись досягати найкращих показників виконуваної роботи тощо;

– принцип відносної невідчужуваності права на грошове забезпечення поліцейських. Ця засада означає, що поліцейський має право на оплату праці й це право не може бути відчужено жодним чином. Водночас указівка на те, що невідчужуваність відповідного права є «відотною», означає, що цього права поліцейський може позбутись, ще до його звільнення. Вказане стосується випадків, коли службовець ще перебуває у службово-трудовах правовідносинах з державою (ще не звільнений зі служби). До моменту, коли повноважним суб'єктом не будуть встановлені відповідні юридичні факти, поліцейському має нараховуватись винагорода, проте, сам поліцейський не матиме права на її отримання.

Відтак, беручи до уваги викладене, слід погодитись із тим, що розглянуті засадничі ідеї є певними «координатами того шляху, яким повинна рухатись країна, котра прагне не лише "де юре" закріплення статусу правової держави, а й "де факто"» [12, с. 229]. Вказане пояснюється тим, що визнання за поліцейським трудо-правового статусу (як суб'єкта трудового права – працівника) та особи з людською гідністю (це прямо чи опосередковано впливає з виокремлених нами принципів) унеможлиблює ставлення держави до цих суб'єктів на принципах експлуатації їх трудового потенціалу, виправданих потребою забезпечення безпеки держави. Натомість, Україна, як правова, демократична та соціальна держава, крізь призму зазначених особливих принципів повинна повсякчас гарантувати поліцейським справедливу, гідну винагороду за виконувани ними службові завдання й таким чином ефективно впливати на рівень соціальної безпеки цих працівників (також членів їх сімей).

Висновки. Підводячи підсумок викладеному зазначимо, що принципи грошового забезпечення поліцейських – це основоположні ідеї та закономірності, які слугують підґрунтям грошового забезпечення поліцейських, що спрямовані на підвищення престижності служби в поліції, побудови та функціонування оптимальної системи захисту прав поліцейських на грошове забезпечення з урахуванням умов складності й небезпечності несення служби. Вони дають можливість для: 1) формування актуального бачення стану правового регулювання грошового забезпечення поліцейських, перспективних шляхів його вдосконалення; 2) побудови та функціонування оптимальної системи захисту прав поліцейських на грошове забезпечення, котра буде мати чітке внутрішнє співвідношення та гарантувати дієвість захисту як шляхом забезпечення права, так і захисту від порушення; 3) формування сучасної наукової думки стосовно грошового забезпечення поліцейських та його правового регулювання в Україні.

До основних засадничих ідей грошового забезпечення поліцейських слід віднести такі як принцип верховенства права; принцип справедливості та правової рівності; принцип законності; принцип єдності та диференціації правового регулювання грошового забезпечення поліцейських; принцип забезпечення захисту права поліцейського на грошове забезпечення; принцип гарантованості виплати гідного

грошового забезпечення поліцейських; принцип впливу продуктивності роботи військовослужбовця та умов його служби на розмір грошового забезпечення; принцип матеріальної заінтересованості поліцейських у грошовому забезпеченні; принцип відносної невідчужуваності права на грошове забезпечення поліцейських. Важливим також є те, що окреслені принципи впливають з нормативної основи грошового забезпечення поліцейських та становлять засадничу основу, відповідно до яких має здійснюватися правове регулювання вказаних суб'єктів трудового права України.

Література

1. Грицук О.В. Принципи права: філософсько-правовий вимір. *Вісник Львівського університету. Серія: Юридична*. 2015. № 61. С. 16–23.
2. Ганечко О.М. Трудові правовідносини у сфері оплати праці в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.05. Київ, 2018. 384 с.
3. Довбиш К.К. Принципи правового регулювання оплати праці : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Харків, 2018. 20 с.
4. Drozd O. The Rule of Law as a Principle of State Service in Ukraine. *Наукові записки. Серія: Право*. 2017. Вип. 2. С. 52–61.
5. Паньков Д.А. Принципи правового регулювання колективних трудових відносин. *Актуальні проблеми держави і права*. 2004. № 22. С. 797–802.
6. Андріюк В.В. Функціонування судової влади в контексті принципу верховенства права: постановка проблеми. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2014. № 36. С. 3–17.
7. Костюк Н.П. Принцип справедливості в правозастосуванні. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 6. С. 5–13.
8. Журавльова Г.С. Змістовні аспекти принципу рівності у конституційному праві. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2016. Вип. 2. Т. 1. С. 43–46.
9. Полонка І.А. Теоретико-онтологічне підґрунтя розуміння поняття та класифікації принципів правомірної поведінки. *Право і суспільство*. 2016. № 2. С. 37–41.
10. Фартушок Т.Б. Принципи оплати праці в аспекті захисту права на оплату праці. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 3. С. 227–230.
11. Довбиш К.К. До питання окремих принципів оплати праці. *Право та інновації*. 2015. № 2. С. 115–121.
12. Фартушок Т.Б. Захист права працівників на оплату праці : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Київ, 2017. 194 с.
13. Багрій В.А. Правове регулювання додаткової заробітної плати в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Київ, 2017. 208 с.
14. Фінансування поліції в проєкті держбюджету 2021 р. є недостатнім – голова комітету Денис Монастирський. 14 грудня 2020 р. *Interfax-Україна : інформаційне агентство* : вебсайт. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/political/709702.html>.
15. Пузирний В.Ф., Кирдан Ю.В. Характеристика основних принципів правового регулювання оплати праці. *Правове та інституційне забезпечення регіональної кластеризації* : матеріали X між-нар. наук.-практ. конф., м. Чернігів, 25 квітня 2018 р. Чернігів : МАУП, 2018. С. 197–200.

Анотація

Масалова Т. А. До питання основних засадничих ідей грошового забезпечення поліцейських. – Стаття.

У статті принципи грошового забезпечення поліцейських розглянуто як основоположні ідеї та закономірності, які слугують підґрунтям грошового забезпечення поліцейських і спрямовані на підвищення престижності служби в поліції, побудови й функціонування оптимальної системи захисту прав поліцейських на грошове забезпечення з урахуванням умов складності й небезпечності несення служби. Вони дають можливість для:

1) формування актуального бачення стану правового регулювання грошового забезпечення поліцейських, перспективних шляхів його вдосконалення;

2) побудови й функціонування оптимальної системи захисту прав поліцейських на грошове забезпечення, котра буде мати чітке внутрішнє співвідношення та гарантувати дієвість захисту шляхом як забезпечення права, так і захисту від порушення;

3) формування сучасної наукової думки стосовно грошового забезпечення поліцейських і його правового регулювання в Україні.

До основних засадничих ідей грошового забезпечення поліцейських віднесено такі: принцип верховенства права; принцип справедливості й правової рівності; принцип законності; принцип єдності й диференціації правового регулювання грошового забезпечення поліцейських; принцип забезпечення захисту права поліцейського на грошове забезпечення; принцип гарантованості виплати гідного грошового забезпечення поліцейських; принцип впливу продуктивності роботи військовослужбовця та умов його служби на розмір грошового забезпечення; принцип матеріальної зацікавленості поліцейських у грошовому забезпеченні; принцип відносної невідчужуваності права на грошове забезпечення поліцейських. Важливе також те, що окреслені принципи випливають із нормативної основи грошового забезпечення поліцейських і становлять засадничу основу, відповідно до якої має здійснюватися правове регулювання вказаних суб'єктів трудового права України.

Зазначено, що Україна як права, демократична й соціальна держава кризь призму зазначених особливих принципів повинна повсякчас гарантувати поліцейським справедливу, гідну винагороду за виконувани ними службові завдання та таким чином ефективно впливати на рівень соціальної безпеки цих працівників (також членів їх сімей).

Ключові слова: поліцейський, соціальний захист, матеріальне забезпечення, грошове забезпечення, засадничі ідеї.

Summary

Masalova T. A. On the question of the basic ideas of money support of police. – Article.

The article considers the principles of financial security of police officers as fundamental ideas and patterns that serve as the basis for financial security of police officers, aimed at increasing the prestige of police service, building and operating an optimal system of protection of police rights to financial security. They provide an opportunity for:

1) the formation of a relevant vision of the state of legal regulation of monetary security of police officers, promising ways to improve it;

2) construction and functioning of the optimal system of protection of police officers' rights to financial security, which will have a clear internal ratio and guarantee the effectiveness of protection both by ensuring the right and protection against violation;

3) the formation of modern scientific thought regarding the financial support of police officers and its legal regulation in Ukraine.

The main basic ideas of monetary security of police officers include such as the principle of the rule of law; the principle of justice and legal equality; the principle of legality; the principle of unity and differentiation of legal regulation of monetary support of police officers; the principle of ensuring the protection of the police officer's right to financial security; the principle of guaranteeing the payment of decent monetary security for police officers; the principle of influence of productivity of work of the serviceman and conditions of his service on the size of monetary maintenance; the principle of material interest of police officers in financial support; the principle of relative inalienability of the right to financial security of police officers. It is also important that the outlined principles follow from the normative basis of monetary support of police officers and constitute the basic basis, in accordance with which the legal regulation of these subjects of labor law of Ukraine should be carried out.

It is noted that Ukraine, as a legal, democratic and social state, through the prism of these special principles must always guarantee the police a fair, decent remuneration for their duties and thus effectively influence the level of social security of these employees (including their families).

Key words: policeman, social protection, material security, financial security, basic ideas.